پېښلیک

فرهنگي - ادبي

(لومړی ټوک)

خېړنوال محمد آصف احمدزی

۱۳۹۸ هـ . ش

فرهنگي - ادبي پېښلیک
خېړنوال محمد آصف احمدزی
(لومړی ټوک)

Cultural - Literary Chronology

(1st Volume)

ISBN 978-9936-645-91-2

Associate Prof. Mohammad Asif Ahmadzai

2020

ISBN 978-9936-645-91-2

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت

د علومو اکاډمي

د بشري علومو معاونيت

د ژبو او ادبياتو مرکز

د پښتو ژبې او ادبياتو انسټيټوټ

فرهنګي- ادبي پېښليک

(لیندۍ /۱۳۹۲– کب/ ۱۳۹۷هـ. ش)

(لومړی ټوک)

خېړنوال محمد آصف احمدزی

۱۳۹۸ هـ.ش

د کتاب ځانګړنې

د کتاب نوم: فرهنګي –ادبي پېژندلیک (لومړی ټوک)
لیکوال: څېړنوال محمد آصف احمدزی
کمپوز او ډیزاین: م. آ. احمدزی
ایډیټر او مهتمم: څېړندوی رحیم الله حریفال
خپرندوی: د افغانستان د علومو اکاډمي، د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست
د چاپ ځای: چهاردهي صنعتي مطبعه، کابل
د چاپ کال: ۱۳۹۸هـ. ش، د دلوې میاشت/ ۲۰۲۰م
د چاپ شمېر: ۵۰۰ ټوکه
برېښنالیک: asif.ahmadzai@yahoo.com
د لیکوال د ټیلفون شمېرې: ۰۷۷۷۳۰۰۴۷۱ /۰۷۸۰۷۷۱۱۴۵
ISBN: 978-9936-645-91-2

بسم الله الرحمن الرحيم

لیکلړ

سرلیک **مخګڼه**

یادونه/څېړنوال حبیب الله رفیع.. الف
د فرهنګي- ادبي کرونولوژي اړتیا (سریزه).. ۱

۱۳۹۲ هـ. ش (قوس - حوت)

د ۱۳۹۲هـ. ش کال د لیندۍ (قوس) میاشت

هېواد ته د استاد بېنوا د تابوت د راوړلو غوښتنه وشوه.. ۸
د نوښتګر لیکوال او شاعر سید راحت زاخېلي د مړینې د پنځوسم تلین.. ۹
د علي ګل پیوند د شاعرۍ په یاد ناسته.. ۹
د "شپون" په نوم ادبي خپرونه له چاپه راووته.. ۱۰

د ۱۳۹۲هـ. ش کال د مرغومي (جدي) میاشت

د ارواښاد نصرالله حافظ په یاد غونډه.. ۱۱
د معاصر شاعر او لیکوال عبدالغني مستغني د اتیایم تلین یادونه.. ۱۱
د پښتو ژبې نومیالی شاعر او ادیب قمر راهي ومړ.. ۱۲
د عبدالغني خان د زوکړې سلمه کالیزه ونمانځل شوه.. ۱۳
لیکوال او شاعر ابوالخیر ځلاند له دې نړۍ سترګې پټې کړې.. ۱۳
استاد صدیق پسرلی په حق ورسېد.. ۱۴
بي بي سي په افغانستان کې پښتو ټلویزیوني خپرونې پیل کړې.. ۱۴

د ۱۳۹۲هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) میاشت

د محمد آخوندزاده د زوکړې سلمه کالیزه ونمانځل شوه.. ۱۵
د دیني عالم مولوي اخلاص په یاد سیمینار جوړ شو.. ۱۵
د قاضي ملا عبدالسلام ځلوېښتم تلین ونمانځل شو.. ۱۶
"اصلاح ادبي بهیر" پیل شو.. ۱۶
"د پښتو ادب په پرمختیایي بهیر د روښاني غورځنګ اغېزې".. ۱۷
د نومیالي شاعر او ادیب امیر حمزه شینواري د شلم تلین یاد غونډه.. ۱۷

د ۱۳۹۲هـ. ش کال د کب (حوت) میاشت

پېښور کې د خوشحال بابا د ۳۳۵ تلین په مناسبت د پښتونولۍ سیمینار جوړ شو.. ۱۸
د ارواښاد امیر حمزه شینواري شلم تلین په ننګرهار کې ونمانځل شو.. ۱۸
"د ازرې د ادبي او کلتوري بهیر تحلیلي څېړنه".. ۱۹
په ننګرهار پوهنتون کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د ماسټري دوره پیل شوه.. ۱۹
د پوهاند صدیق الله رښتین په یاد سیمینار جوړ شو.. ۱۹

"پر پښتني کلتور د وروستيو جنګونو اغېزې" ۲۰

۱۳۹۳ هـ. ش (حمل - حوت)

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د وري (حمل) مياشت

کابل کې د نوروز نړيوال جشن ونمانځل شو ۲۲
پکتيا کې نوی فلم ننداريې ته وړاندې شو........ ۲۲
په ننګرهار کې د نارنج ګل دوديزه مشاعره ترسره شوه........ ۲۳
د افغانستان قلم ټولنه کې پسرلنۍ مشاعره وشوه ۲۳
ولسمشر کرزي ځينې علمي شخصيتونه په عالي دولتي مډالونو ونازول ۲۴
خوست کې د چنار دوديزه کلنۍ مشاعره جوړه شوه........ ۲۵
په اروزګان او زابل کې مشاعرې وشوې ۲۵

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د غويي (ثور) مياشت

په بېلابېلو ولايتونو کې پسرلنۍ مشاعرې ترسره شوې ۲۶
ليکوال او شاعر بازمحمد عابد وستايل شو........ ۲۷
د غني خان د زوکړې سلمه کاليزه ونمانځل شوه ۲۸
د پښتو ادبياتو اړوند يو شمېر آثار چاپ شول........ ۲۸

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د غبرګولي (جوزا) مياشت

د پکتيا پوهنتون علمي او ادبي بهير پيل شو ۳۰
د شاعر او ليکوال واصل وصال نمانځغونډه تر سره شوه........ ۳۰
د هلمند پېژندنې سيمينار جوړ شو ۳۰
د هلمند سيند مشاعره ترسره شوه ۳۱
مزار کې د پښتو ژبې د وړيا زده کړې لړۍ پيل شوه........ ۳۱
په ميدان وردګو کې د مڼې ګل مشاعره تر سره شوه........ ۳۲
په ارګ کې پسرلنۍ مشاعره ترسره شوه ۳۲
د پيرمحمد کاکړ د دېوان د ۲٤۰مې کاليزې په مناسبت څېړنغونډه جوړه شوه........ ۳۳
د کوټې پښتو اکاډمۍ درې مياشتنۍ مجلې خپرېدل بيا پيل شول........ ۳۳

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د چنګاښ (سرطان) مياشت

"په ادبي څېړنو کې د نويو لارو اړتيا" علمي-څېړنيز سيمينار جوړ شو........ ۳۴
د ميا فقيرالله جلال آبادي د ۲٤۰م تلين په وياړ سيمينار جوړ شو ۳۵
"د پاني پت له جګړې نه د هند تر استقلاله پورې په سيمه کې د پښتنو سياسي ۳۵
د پښتو ژبې او ادبياتو اړوند يو شمېر آثار چاپ شول........ ۳۶

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د زمري (اسد) مياشت

اختريزې مشاعرې په بېلابېلو ولايتونو کې ترسره شوې ۳۷

ولسي شاعر "باقي جان ماما" په حق ورسېد ۳۸
د احمدشاه بابا د زوکړې درې سومه کاليزه ونمانځل شوه ۳۸
ناول ليکونکی "اصف عمر" ونمانځل شو.. ۳۹
د "ملکي خزان" د دوو کتابونو مخکتنه وشوه ۳۹
د هېواد د خپلواکۍ د ۹۵مې کاليزې په وياړ مشاعرې جوړې شوې ۴۰

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د وږي (سنبلې) مياشت

ګردېز کې د "غزل شپه" په نوم مشاعره ترسره شوه ۴۱
د ډاکټر پرګنيز د شعري ټولګې مخکتنه وشوه ۴۱
د وږي نهمه د پښتنو او بلوڅو د پيوستون ورځ ونمانځل شوه ۴۲
شاعر او ليکوال مصطفی سالک ونمانځل شو ۴۲
"د پښتو په معاصر ادبي بهير کې د مولوي منهاج او د هغه د علمي ادبي کورنۍ ونډه"............ ۴۲
په کابل کې "غزليز ماښام" ترسره شو ۴۳
د پښتو ژبې او ادبياتو اړوند يو شمېر کتابونه چاپ شول ۴۳

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د تلې (ميزان) مياشت

د ۲۰۱٤ کال د ادبياتو د نوبل جايزه ۴۵
په جواهر لعل نهرو پوهنتون کې پښتو څانګه پرانيستل شوه ۴۵
کابل، بلخ او پېښور کې د "افغان کلتور" ورځ ونمانځل شوه ۴۶
په زابل او هلمند کې اختريزې مشاعرې وشوې ۴۷
سليمان لايق: د ادب پر هسک، اووه ځلاندې لسيزې....................................... ۴۷
د افغانستان د تياتر اتم ملي جشن جوړ شو ۴۸

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د لړم (عقرب) مياشت

د عبدالرحمن پژواک پنځم اثر له چاپه راووت ۴۹
د نثر پاچا استاد سعد الدين شپون ۴۹
لطيف بهاند ونمانځل شو.. ۵۰

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د ليندۍ (قوس) مياشت

له څېړنوال مجاور احمد مومند سره د مخه ښې غونډه جوړه شوه ۵۱
د ليکوال او شاعر نعمان دوست نمانځغونډه جوړه شوه ۵۱
د پښتو ژبې نامتو شاعر اکرام الله ګران ومړ ۵۲
د ارواښاد څېړنپوه عبدالرحيم ځدراڼ ياد غونډه جوړه شوه ۵۲
"په پښتو لنډيو کې د ښځو د ژوند د ځينو مسايلو څېړنه"................................... ۵۳

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د مرغومي (جدي) مياشت

اسدالله غضنفر د ولسمشر فرهنګي سلاکار وټاکل شو.. ۵۴

د غزلستوري محمد صديق پسرلي د لومړي تلين ياد غونډه جوړه شوه ۵۴
د ليکوال او ژورناليست گل رحيم نيازمن درناوی وشو ۵۵
پښتو – چينايي قاموس چاپ شو ۵۵

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) مياشت

د اخوند موسی باباجي مقبره والوځول شوه ۵۶
د شاعر او ژباړن ميراحمد ياد نمانځغونډه جوړه شوه ۵۶
د عبدالرحمن غضري په وياړ غونډه او مشاعره ترسره شوه ۵۶

د ۱۳۹۳هـ. ش کال د کب (حوت) مياشت

د پښتو ژبې لوی شاعر شمس القمر اندېش مړ شو............... ۵۹
د حمزه بابا د يوويشتم تلين ياد غونډه ترسره شوه ۵۹
د استاد روهي د زوکړې د اتيايمې کاليزې په وياړ سيمينار جوړ شو ۶۰
ليکوال او شاعر محمد حسن حسام په حق ورسېد ۶۰

۱۳۹۴ هـ. ش (حمل - حوت)

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د وري (حمل) مياشت

په څو ولايتونو کې پسرلنۍ مشاعرې ترسره شوې ۶۲
استاد اجمل ښکلی ونمانځل شو ۶۳

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د غويي (ثور) مياشت

د انارگل او مڼې گل مشاعرې ۶۴
د عبدالقديم پتيال د ژوند او آثارو په اړه سيمينار جوړ شو ۶۴
د محمد حسن حسام يادغونډه جوړه شوه ۶۵
د گل ملا همکار د شعري خدمتونو د درناوي په منظور غونډه وشوه ۶۵
د اسحاق ننگيال اوولسم تلين ونمانځل شو ۶۵
د مينې او ښکلا شاعر سيد جيلاني جلان وستايل شو ۶۶

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د غبرگولي (جوزا) مياشت

پښتو- فرانسوي قاموس چاپ شو............... ۶۷
د "هلمند سيند" مشاعره جوړه شوه ۶۷
د استاد آزمون د ادبي پنځونو قدرداني وشوه ۶۸
څېړنوال حضرت محمد وياړ په حق ورسېد ۶۸
د مور ورځې په مناسبت ځانگړې مشاعره وشوه ۶۸
"د افغانستان د معاصرو ادبياتو وضعيت" په نوم سيمينار جوړ شو ۶۹
د نجم الرحمن مواج د دوو کتابونو مخکتنه وشوه ۷۰
د ډاکټر پالوال په وياړه علمي غونډه او د مورنۍ ژبې د ودې په اړه سيمينار جوړ شو ۷۰

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د چنګاښ (سرطان) میاشت

"اجمل خټک او پښتو حماسي شاعري" ۷۲
پروفیسور ډاکټر راج ولي شاه خټک وفات شو ۷۲
د "پوهنځي" په نوم میاشتنۍ جریده له چاپه راووته ۷۳
د "سوله مل شینواري" د لنډو کیسو ارزونه وشوه ۷۳

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د زمري (اسد) میاشت

د کاندید اکاډمیسین عطایي د زوکړې ۸۵یمه کالیزه ونمانځل شوه ۷۴
په پکتیا او کابل کې مشاعرې وشوې ۷۴
د (راشه زما جانانه) اثر مخکتنه وشوه ۷۵
"پښتو ژبه او ژبپوهنه" علمي- څېړنیزه پروژه دفاع شوه ۷۵

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د وږي (سنبلې) میاشت

د غني خان د نظمونو انګلیسي ژباړه چاپ شوه ۷۶
د پښتو ژبې او ادبیاتو اړوند یو شمېر کتابونه چاپ شول ۷۶

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د تلې (میزان) میاشت

په بلخ کې کلتوري مېله وشوه ۷۸
د سعودي عربستان راډیو پښتو څانګې یو ځل بیا خپرونې پیل کړې ۷۸
"پښتو ادب ته د هایکو راتګ او د هغه پرمختیایي بهیر" ۷۸

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د لړم (عقرب) میاشت

د شاعر وزیرمحمد روغ لېوني نمانځغونډه وشوه ۷۹
د "ازادۍ" په نوم مشاعره جوړه شوه ۷۹
د "حامدکرزي علمي او فرهنګي بنسټ" پرانیستل شو ۷۹
وتلی محلي سندرغاړی بېلتون وفات شو ۸۰
د لومړي ځل لپاره د ماشومانو مشاعره جوړه شوه ۸۰
د اکاډمیسین سلیمان لایق د زوکړې ۸۵یمه کالیزه ونمانځل شوه ۸۰
د مشرانو انځوریز نندارتون ترسره شو ۸۱
د څېړونکي او لیکوال حبیب الله رفیع په ویاړ مشاعره وشوه ۸۱
"د پښتو په شفاهي ادبیاتو کې د انګېرنو ونډه او د هغوی تحلیلي کتنه" ۸۲
"لغمان د تاریخ په اوږدو کې" سیمینار جوړ شو ۸۲
د پوهاند میرحسین شاه د زوکړې ۹۰یمه کالیزه ونمانځل شوه ۸۲
د پښتو ژبې او ادبیاتو اړوند نوي چاپ شوي آثار ۸۲

د ۱۳۹۴هـ. ش کال د لیندۍ (قوس) میاشت

خوست کې "غزلیز ماښام" مشاعره وشوه ۸۳

په ډنمارک کې «د ارغچ چینه» شعري ټولګې د مخکتنې غونډه وشوه ۸۳
د خرقې مطهرې ودانۍ او د احمدشاه بابا مقبره بیاورغول شوې............. ۸۳
په کابل کې د هندوستان د لنډمهال حکومت د اعلام د سلمې کالیزې په مناسبت سیمینار ۸۴
د ۱۳۹۴هـ. ش کال د مرغومي (جدي) میاشت
د افغانستان باختري آثار په جاپان کې ننداري ته ایښودل شوي ۸۶
لیکوال او شاعر حبیب الله زړه سواند وفات شو............. ۸۶
د محمد صدیق پسرلي د دوهم تلین په مناسبت غونډې جوړې شوې ۸۷
د ۱۳۹۴هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) میاشت
د عبدالرحمان رحیل د (سره مینه او توده وینه) کتاب مخکتنه وشوه............. ۸۸
پښتو ژبه د ګوګل د ژباړې سیستم ته ور دننه شوه............. ۸۸
د "نرګس ګل" مشاعره وشوه............. ۸۹
د ۱۳۹۴هـ. ش کال د کب (حوت) میاشت
د مورنۍ ژبې نړیواله ورځ ونمانځل شوه............. ۹۰
د غني خان د شعرونو د انګریزي ژباړې د ټولګې مخکتنه وشوه............. ۹۰
د ماشومانو له ادبیاتو د ملاتړ لپاره مالي صندوق جوړ شو ۹۱
(صرف بهایي) پښتو ته وژباړل شو ۹۱
په بلجیم کې د افغان کلتوري ټولنې له خوا مشاعره ترسره شوه............. ۹۲
په لندن کې ادبي ناسته جوړه شوه ۹۲
۱۰۲ عنوانه کتابونه یوځایي چاپ شول ۹۳
په ننګرهارکې د لومړي ځل لپاره د ماشوم ادبیاتو جشن جوړ شو............. ۹۳
۱۳۹۵ هـ. ش (حمل - حوت)
د ۱۳۹۵هـ. ش کال د وري (حمل) میاشت
"اسهل التفاسیر" پښتو تفسیر چاپ شو ۹۶
پټه خزانه په رنګینه بڼه چاپ شوه............. ۹۶
لومړی لاتیني پښتو قاموس آنلاین شو............. ۹۶
د علي محمد مخلص دېوان چاپ شو............. ۹۷
ولسمشر غني ۲۲ علمي شخصیتونو ته د سید جمال الدین افغان عالي دولتي نښانونه ورکړل... ۹۷
په لندن کې ادبي ناسته ترسره شوه............. ۹۸
په کونړ کې فرهنګي مرکز پرانیستل شو ۹۸
په میوند کې پسرلنۍ مشاعره جوړه شوه ۹۹
د عبد الله صداقت ویاړغونډه او پسرلنۍ مشاعره جوړه شوه ۹۹
د نارنج ګل مشاعره ترسره شوه ۹۹

«خالص بابا» فامیلیو کې نارنج گل مشاعره وشوه ۱۰۰
"د ژوند درس سندرې" کتاب لیکلو په اړه ناسته وشوه ۱۰۱
د رحمان بابا پسرلنۍ مشاعره جوړه شوه.. ۱۰۱
«د رواني پېښې په اتیایمو کلونو کې د پښتو ژبې د پرمختیایي بهیر تحلیلي څېړنه» ۱۰۲
د بشیراحمد ریان یادغونډه جوړه شوه ۱۰۲
د سمسور لغمان دودیزه پسرلنۍ مشاعره جوړه شوه ۱۰۲
استاد بایزید اڅک وفات شو ۱۰۳
د استاد صمیم نمانځنه وشوه... ۱۰۳

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د غويي (ثور) میاشت

د زري کړکي جایزې ۱۰۴
د کونړ سیند کلنۍ مشاعره تر سره شوه ۱۰۴
په بلخ کې د وزیر محمدگل خان ځلی جوړ شو... ۱۰۵
په خوست کې د چنار کلنۍ مشاعره وشوه ۱۰۵
د پښتو ادبي سوسایټي غړو ته ستاینلیکونه ورکړل شول ۱۰۶
انارگل مشاعره جوړه شوه... ۱۰۶
دوه ژبپوهان (خویشکی او زرغونه) ونمانځل شول ۱۰۷
د استاد بختاني خدمتگار د زېږېدو د ۹۰یمې کالیزې نمانځغونډه وشوه........................... ۱۰۷
د ماشوم ادبیاتو ته کتنه وشوه ۱۰۸
د هېواد د ملي ژبو د ملاتړ او پیاوړتیا هوکړه لیک لاسلیک شو.................................. ۱۰۹
د کامل د زوکړې سلمه کالیزه ونمانځل شوه او خوشحال ادبي ټولنه بیا فعاله شوه ۱۰۹
د بایزید روښان یو بل نوی اثر "عریان الغیب" وموندل شو ۱۱۰
هسپانوي – پښتو قاموس آنلاین شو.. ۱۱۰

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د جوزا (غبرگولي) میاشت

«په ادبیاتو کې د اسطورې څېړنه».. ۱۱۱
«د هریوا په لمن کې» مشاعره ترسره شوه ۱۱۱
په لوگر کې سنځل گل دودیزه مېله او مشاعره جوړه شوه ۱۱۱
د پښتو نړیواله ورځ ونمانځل شوه.. ۱۱۲
د پوهاند میرحسین شاه د زوکړې ۹۰یمه کالیزه ونمانځل شوه ۱۱۲
مېې گل کلنۍ مشاعره ترسره شوه ۱۱۳
"بیا هغه مابنام دی" مشاعره ترسره شوه ۱۱۳
د زین الله منلي د ادبي خدمتونو په اړه علمي سیمینار ترسره شو ۱۱۴
په ننگرهار کې د ښځینه شاعرانو مشاعره وشوه ۱۱۴

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د چنګاښ (سرطان) میاشت

پښتو په انټرنټ کې د "تنزیل" د ژبو په کتار کې شامله شوه ۱۱۶
"د خوشحال خان خټک غږیز کتاب" ۱۱۷
پکتیا کې د اختر په ویاړ مشاعره وشوه.. ۱۱۷
«د پوهاند رښتین ژبنیو څېړنو ته لنډه کتنه» ۱۱۷
په کابل کې انځوریز نندارتون جوړ شو... ۱۱۸

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د زمري (اسد) میاشت

" د کاریکلماتور پېژندنه" ۱۱۹
"کابل ادبي بنډار" خپله نوبتي ادبي ناسته وکړه... ۱۱۹
"د پښتني فولکلور په بډاینه کې د محمدګل نوري ونډه" ۱۲۰
د علمي، ادبي او فرهنګي شخصیت پوهاند امرخېل درناوی وشو.............................. ۱۲۰
دوکتور لطیف بهاند او په پښتو ادبیاتو کې د کره کتنې بهیر ۱۲۰
"یو لیکوال یو خدمتګار" مستند فلم نندارې ته وړاندې شو................................ ۱۲۱
"مونږ په خپل شعر کې" اثر مخکتنه وشوه.. ۱۲۲
خاکجبار ولسوالۍ کې کلتوري بهیر پرانیستل شو ۱۲۳
د خپلواکۍ د بېرته اخیستلو د ۹۷مې کالیزې په ویاړ مشاعرې جوړې شوې ۱۲۳
"قلم په لاس شپون" ۱۲۴
د ترکیې سینما د "شربت ګلې" په ژوند فلم جوړوي....................................... ۱۲۴

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د وږي (سنبلې) میاشت

"د جبر او اختیار دیالکتیک" کتاب د مخکتنې غونډه..۱۲۶
په پکتیکا کې د سلیمان غره کلنۍ مشاعره جوړه شوه ۱۲۶
په پکتیکا کې «یاران ادبي دېرې» په فعالیت پیل وکړ....................................... ۱۲۷
وتلی شاعر رحمت الله درد د تللیو له کاروان سره ملګری شو.................................. ۱۲۷
"الهدی ادبي بهیر" لومړنۍ ناسته وکړه ۱۲۸
د ایمل پسرلي د لنډو کیسو نوې ټولګه چاپ شوه ۱۲۸

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د تلې (میزان) میاشت

"یو لیکوال یو خدمتګار" مستند فلم پر لیکه شو ۱۲۹
په پکتیا کې د کره کتنو او مشاعرو پیل... ۱۲۹
د ادبیاتو د نوبل جایزه یوه سندرغاړي او د سندرو لیکونکي وګټله ۱۳۰
څېړنپوه هاشمي د دوکتورا له ډیزرټېشن دفاع وکړه.. ۱۳۰
د سمیع الله تازه د فرهنګي خدمتونو د درناوي غونډه جوړه شوه ۱۳۰
د لیکوال او شاعر ډاکټر محمدالله زرمتي ستاینغونډه جوړه شوه ۱۳۱

"وردگ د تاریخ په بهیر کې" په نوم علمي سیمینار جوړ شو ۱۳۲
د سارک هېوادونو د لیکوالو ادبي فستېوال جوړ شو.. ۱۳۳
د لیکوال او شاعر نعمان دوست نمانځغونډه جوړه شوه ۱۳۳
«یاران ادبي دېرې» لومړنۍ غونډه وکړه ۱۳۳
تازه چاپ شوي کتابونه ۱۳۴

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د لړم (عقرب) میاشت

د "باغچه" په نوم د ماشومانو خپرونه پیل شوه ۱۳۵
"ټال" مهالنۍ چاپ شوه ۱۳۵
ډاکټر محمد اکبر وردگ د ولسمشر له خوا و ستایل شو.. ۱۳۶
"د ماشوم ادبیاتو کور" پنځمه کالیزه ونمانځل شوه ۱۳۶
په کابل کې د محصلینو د تیاتر درېیم فستېوال ترسره شو ۱۳۷
د ملي او حماسي شاعر ملنگ جان د ۵۹م تلین یاد غونډه... ۱۳۷
ولسمشر د غزل پاچا استاد خیال محمد ته عالي دولتي مډال منظور کړ ۱۳۸
د دنگو خیالونو نوښتگر شاعر جلان ونمانځل شو.. ۱۳۹
د «رڼا» کلنۍ مشاعره... ۱۴۰
د پښتو غزل پاچا استاد خیال محمد ونمانځل شو.. ۱۴۰
د استاد رسول امین اووم تلین ونمانځل شو ۱۴۱
"د احمدزیو شجرې او مېنې" کتاب مخکتنه وشوه.. ۱۴۲
پښتو تازه چاپ شوي آثار.. ۱۴۳
پښتو قافیوي قاموس ۱۴۳

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د لیندۍ (قوس) میاشت

کلیوال ملگري ټولنې سلمه ځانگړې اونیزه غونډه وکړه.. ۱۴۴
"په افغانستان کې د فولکلور پېژندنې اړتیا" سیمینار جوړ شو ۱۴۴
په خاکجبار کې لومړنۍ کتابتون پرانیستل شو ۱۴۵
د غني خان د شلم تلین یادغونډه جوړه شوه... ۱۴۶
"د خوشحال په اشعارو کې د ځینو پښتني خویونو تحلیلي څېړنه" ۱۴۷
پروفیسور صاحبزاده حمیدالله وفات شو... ۱۴۷
"امیر کروړ فکري او ادبي بهیر" جوړ شو ۱۴۷
"لو ادې ادبي او فرهنگي ټولنې" فعالیت پیل کړ ۱۴۸

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د مرغومي (جدي) میاشت

د پښتو ژبې یو پخوانی اثر "التحفة القادریه" وموندل شو ۱۴۹
"اکوبکو" مجله خپره شوه.. ۱۴۹

د "شعرستان" د مخکتنې غونډه وشوه ۱۵۰
د خوست په مندوزیو کې "ادبي دستوره" ترسره شوه ۱۵۰
ډاکټر خالق زیار له دې نړۍ لاړ ۱۵۱
"بیا هغه ماښام دی" ادبي خپرونه ۱۵۱
په پېښور کې د "افغان کلتوري ټولنې" په نوم فرهنګي بنسټ جوړ شو ۱۵۲
په پېښور کې د لیکدود په اړه سیمینار ترسره شو ۱۵۲
په افغانستان کې د ژباړې ستونزې او حل لارې علمي سیمینار جوړ شو ۱۵۳
د ډاکټر زرغونې زېور د علمي هڅو درناوی وشو.. ۱۵۳
په ژیړۍ ولسوالۍ کې ادبي بهیر پرانیستل شو ۱۵۴
د پوهاند رښتین د اتلسم تلین په مناسبت غونډه جوړه شوه ۱۵۴
د ولسي شاعر بلبل په اړه علمي – څېړنیز سیمینار جوړ شو ۱۵۵
ژباړه؛ د نړیوال کلي کیلي – ملي کنفرانس... ۱۵۵
نامتو مؤرخ پوهاند کاکړ د ۸۸ کلونو په عمر وفات شو ۱۵۶
"د علمي – څېړنیزې مقالې د لیکنې لارې چارې او ځانګړنې" ۱۵۷
د "بي بي سي ناظر" له نړۍ سترګې پټې کړې ۱۵۷
د شهید موسی شفیق د ۹۰یمې کالیزې په ویاړ نړیوال سیمینار جوړ شو ۱۵۷
د جواهر لال نهرو له پوهنتون څخه د کابل پوهنتون د استادانو لیدنه.......................... ۱۵۸

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) میاشت

"د قرآن پلوشې" تفسیر اردو ته وژباړل شو ۱۵۹
"اغزن سیم" ناول عربي ته وژباړل شو ۱۵۹
حداد فرهاد کلتوري مرکز پرانیستل شو ۱۵۹
لیکوال محمد ولي ځلمی مړ شو.. ۱۶۰
"د پښتو ادب د کیسه ییزو ژانرونو د بریالیتوب ځانګړنې"...................................... ۱۶۰
"طنز او سیاست" ۱۶۱
د عرب لیکوال دوکتور محمد عماره د کتاب مخکتنه وشوه ۱۶۱
نورالحبیب نثار له خپل پي ایچ ډي ډېزرټېشن څخه دفاع وکړه.................................... ۱۶۱
په کوټه کې سلګونو ځوانانو ته د ادب په برخه کې روزنه ورکړل شوه ۱۶۲
"ادبي چینه" ټولنه ۱۶۲
د افغانستان د ژبو د پرمختګ لپاره یو نوی ګام ۱۶۳
پښتو نوي خپاره شوي کتابونه... ۱۶۴

د ۱۳۹۵هـ. ش کال د کب (حوت) میاشت

د ایران په علامه طباطبایي پوهنتون کې پښتو څانګه جوړه شوه.................................... ۱۶۵

ترکي – پښتو قاموس آنلاین شو ۱۶۵
«د پښتو ادبیاتو د کلاسیک پېر په ادبیاتو کې د عبدالقادر خان خټک دریځ» ۱۶۶
د مورنۍ ژبې نړیواله ورځ ونمانځل شوه ۱۶۶
په فراه کې په لومړي ځل پښتو کتابتون جوړ شو ۱۶۷
د زړه سواند شینواري د لومړي تلین یاد غونډه جوړه شوه ۱۶۸
ترکیې یو پخوانی تصوفي کتاب افغانستان ته ورکړ ۱۶۸
لیکوال او څېړونکی ظاهر افق مړ شو ۱۶۹
د علامه عبدالشکور رشادپه اړه څېړنغونډه جوړه شوه ۱۷۰
په لندن کې د غني خان په باب د کرګر د کتاب مخکتنه وشوه.. ۱۷۱
د حکمتیار د ۱۱۸ عنوانه کتابونو علمي سیمینار ترسره شو ۱۷۱
د ژبپوه ډاکټر لودین د علمي خدمتونو ستاینه وشوه ۱۷۲
د ډاکټر عبدالخالق زیار په یاد غزلیز ماښام ۱۷۳
"د زړي شپه" ۱۷۴
د "ویښې څېرې" د کتاب مخکتنه وشوه ۱۷۴
په جواهر لال نهرو پوهنتون کې د پښتو ژبې د معرفۍ سیمینار جوړ شو............................ ۱۷۵

۱۳۹۶ هـ. ش (حمل - حوت)

د ۱۳۹۶هـ. ش کال د وري (حمل) میاشت

په استرالیا کې د "افغان" په نوم پښتو مجلې خپرونې پیل کړې ۱۷۸
افغان کډوالو په پښتونخوا کې پسرلنۍ مشاعره وکړه ۱۷۸
جلال نوراني له دې نړۍ وکوچېد ۱۷۹
په میدان وردګو کې "د کلیوالو نجونو ادبي بهیر" پرانیسته او مشاعره ۱۷۹
په سمنګانو کې د بادام ګل مشاعره وشوه.. ۱۸۰
نارنج ګل او ځو نورې مشاعرې ترسره شوې.. ۱۸۰
د رحمان بابا د زیارت ډېرلیک غلا شوی ۱۸۲
"د التحفة القادریة اثر پېژندنه" ۱۸۲
د پوهاند زیار علمي او فرهنګي هڅې وستایل شوې... ۱۸۳
په کندوز کې ریدي ګل ملي مشاعره جوړه شوه... ۱۸۴
د شلو چاپ شویو کتابونو مخکتنه.. ۱۸۵
اراکوزیا پوهنتون پسرلنۍ مشاعره جوړه کړه.. ۱۸۶
له شهسوار سنګروال سره فرهنګي ماښام وشو ۱۸۶
پوهندوی غلام محمد اندړ وفات شو.. ۱۸۷
په میدان وردګو کې پسرلنۍ مشاعره وشوه.. ۱۸۷

"د شلمې پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې د پښتو ادب د پرمختیایي بهیر څېړنه" ۱۸۸
د ممثل ممنون مقصودي ستاینه وشوه ۱۸۸
د هلمند سیند دودیزه مشاعره ترسره وشوه ۱۸۹
د کونړ سیند مشاعره جوړه شوه ۱۹۰
"د عبدالاحد وحید ژوند او د هغه د آثارو تحلیلي څېړنه" ۱۹۰
د شمشاد تلویزیون فرهنگي ځانگه جوړه شوه.. ۱۹۰
د سمسور لغمان پسرلنۍ مشاعره ترسره شوه ۱۹۱
په غزني کې د ژوند کلنۍ مشاعره ترسره شوه.. ۱۹۱
نوي پښتو چاپ شوي آثار ۱۹۲

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د غويي (ثور) میاشت

تر ۲۰۰ زیات انلاین پښتو نکلونه د ماشومانو لپاره ۱۹۳
د شمال کلنۍ مشاعره جوړه شوه ۱۹۳
"د خوشحال بابا فکر او ننني دور" ۱۹۳
د زري کړکي جایزه ۱۹۵
د گلاب گل مشاعره جوړه شوه.. ۱۹۶
کاناډا مېشتو فرهنگیانو د استاد رفیع ادبي هڅې وستایلې.............................. ۱۹۶
د ډاکټر زرغونې زېور ستاینه وشوه ۱۹۷
په کابل کې د رحمن بابا پسرلنۍ مشاعره جوړه شوه................................... ۱۹۷
د پوهاند مجروح په اړه علمي – څېړنیز سیمینار جوړ شو ۱۹۸
د هېواد ۳٦ فرهنگیانو او لیکوالانو ته عالي دولتي مډالونه ورکړل شول ۱۹۸
د کونړ سیند کلنۍ مشاعره وشوه ۱۹۹
پروفیسور ډاکټر محمد نواز طائر وفات شو... ۲۰۰
په هرات کې د چراغ جادو د طنزي تیاتر ننداره.. ۲۰۰
د پوهاند زیار په ویاړ غونډه وشوه ۲۰۱
د پښتو څېړنو د بین المللي مرکز د تأسیس ۴۰مه کالیزه ونمانځل شوه................... ۲۰۱
د مدینې منورې په کلتوري نندارتون کې افغان مېز لومړی شو ۲۰۳
یوه ځوان هنرمند په پکتیکا کې د هېواد روان حالت تمثیل کړ ۲۰۳
د قلم نړیواله ورځ و نمانځل شوه ۲۰۴
د ملا محمد خان ساپي یادغونډه جوړه شوه ۲۰۴
په هالنډ کې د پښتو نړیواله ورځ ونمانځل شوه ۲۰۵
د عناب گل مشاعره ترسره شوه ۲۰۵
په هلمند کې د ځلورو کتابونو د مخکتنې غونډه... ۲۰۶

درې نومونه درې وياړونه "نوري، تره کی او سليم" ۲۰۶
د محمد دين ژواک او سيدالشاه پولاد د زوکړو نمانځغونډه جوړه شوه ۲۰۷
د ماشوم د کتاب ځانګړی نندارتون پرانيستل شو.. ۲۰۸
"د حريفالو لهجه او په هغې کې د لهجوي اصطلاحاتو تحليلي څېړنه"........................... ۲۰۹
د امنيتي ځواکونو د ملاتړ په موخه په بلخ کې د مشاعرې غونډه جوړه شوه.................... ۲۰۹
د سنځل ګل يوولسمه مشاعره ترسره شوه ۲۱۰
د منې ګل شپاړسمه مشاعره جوړه شوه.. ۲۱۰
د هريوا په لمن کې پسرلنۍ مشاعره ترسره شوه ۲۱۱
پښتو تازه چاپ شوي آثار ۲۱۱

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د غبرګولي (جوزا) مياشت

د بايزيد روښان "صراط التوحيد" بيا چاپ شو.. ۲۱۳
"غاټول" ادبي او کلتوري خپرونه پيل شوه ۲۱۳
په کندهار کې انارګل دوديزه کلنۍ مشاعره جوړه شوه.. ۲۱۴
د پوهاند فاضل د خدمتونو ستاينغونډه جوړه شوه ۲۱۴
په "درد اباد" شعري ټولګې بحث او کره کتنه وشوه.. ۲۱۵
"په پښتو ادبياتو کې طنز" ۲۱۶
د پښتو نړيواله ورځ ونمانځل شوه.. ۲۱۶

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د چنګاښ (سرطان) مياشت

د کرکټ د بشپړ غړيتوب په وياړ مشاعره جوړه شوه ۲۱۸
بي بي سي پښتو تلويزيون "هنري شېبې" پيل کړې ۲۱۸
ولسي شاعر بشري ووژل شو ۲۱۹
په بلجيم کې مشاعره جوړه شوه.. ۲۱۹
د افغانستان د ماشوم ادبياتو ملي ټولنه جوړېږي ۲۲۰
"د پښتو ژبې د لغوي او فونيميکي توپيرونو پېژندنه" ورکشاپ جوړ شو ۲۲۰
د "نقيب احمد خپلواک ياد" کتاب مخکتنه وشوه ۲۲۱
په پکتيا کې د نښتر کلنۍ مشاعره ترسره شوه.. ۲۲۲
د "پغمان کلتوري جشن" او مشاعره ترسره شول ۲۲۳
په ارګون کې "وحدت فرهنګي مرکز" پرانيستل شو.. ۲۲۴
پښتو تازه چاپ شوي کتابونه ۲۲۴

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د زمري (اسد) مياشت

پښتو لنډه کيسه سل کلنه شوه ۲۲۶
«غوره فکرونه» اثر انګليسي او دري ژبو ته وژباړل شول ۲۲۶

د پښتونخوا د دوو ليکوالو ستاينغونډه په کابل کې جوړه شوه ۲۲۷
د څېړنپوه معتمد شينواري د زوکړې ۹۰يمه کاليزه ونمانځل شوه..................................... ۲۲۷
په کابل کې "د پلالې نقاشي" نندارتون جوړ شو ۲۲۸
د ماشومانو لپاره په پښتو، دري او ازبکي ژبو د ترانو کتاب مخکتنه وشوه ۲۲۹
په خوست کې د سولې او ورورولۍ مشاعره جوړه شوه... ۲۲۹
د کليوالو خويندو ادبي بهير ناسته ترسره شوه ۲۳۰
د "وياړلې څېړې" په نوم علمي سيمينار جوړ شو ۲۳۰
د فدامحمد ارزښت ادبې هڅې وستايل شوې.. ۲۳۱
"ژباړه، يو هېر شوی لومړيتوب" ۲۳۲
د "اسان تفسير" مخکتنه وشوه ۲۳۴
"د څراغ رڼا ته راشه" شعري ټولگې مخکتنه وشوه ۲۳۴
"د افغانستان پوځي تاريخ" او "د وطن معماران" کتابونو مخکتنه وشوه ۲۳۵
پوهاند هاله وفات شو.. ۲۳۶
د ملي تياتر هنرمندانو د "کلمه قرن" په نامه نمايشنامه ترسره کړه............................ ۲۳۷
پکتيکا؛ پرون، نن او سبا ۲۳۷
د سليمان غر کلنۍ مشاعره ترسره شوه... ۲۳۸
د خپلواکۍ ۹۸يمې کاليزې د نمانځلو په تړاو مشاعرې وشوې.. ۲۳۹
نوي چاپ شوي آثار... ۲۴۰

د ۱۳۹۶هـ. ش کال د وږي (سنبلې) مياشت

په زابل کې "مرغه" مجله چاپ شوه.. ۲۴۱
د "استعفا" په نوم افغاني فلم په بلخ کې نندارې ته وړاندې شو................................... ۲۴۱
په کونړ کې هنري ډرامه نندارې ته وړاندې شوه... ۲۴۱
ولسمشر غني: په کابل پوهنتون کې دې په رسمي ژبو تدريس وشي ۲۴۲
بي بي سي په ازبيکي ژبه خپرونې پيل کړې... ۲۴۳
څېړونکې او لرغونپوهه نانسي ډوپري مړه شوه... ۲۴۳
نامتو ليکوال استاد شپون وفات شو... ۲۴۵
د اروانښاد شپون په وير غونډه وشوه ۲۴۶
په بلخ کې د سولې په تړاو هنري او فرهنگي پروگرام جوړ شو ۲۴۷
د سمندر دعا (Sea Prayer) ناول.. ۲۴۷

د ۱۳۹۶هـ. ش کال د تلې (ميزان) مياشت

"د پښتو ژبې، ادب او کلتور فکري او تخليقي يون"... ۲۴۸
د نورستاني ژبې قاموس وليکل شو.. ۲۴۸

د ملي ارشیف خطي نسخې او لرغوني اسناد ننداريې ته وړاندې شول........................... ۲۵۰
په لوگر کې "د مستري چیغه" د شعري ټولگې مخکتنه وشوه ۲۵۰
د تاجکستان په ملي پوهنتون کې پښتو څانگه جوړه شوه ۲۵۱
"سل زره شاعران د نړۍ د بدلون لپاره"... ۲۵۱
په میرویس خان هوتک فلم جوړېږي.. ۲۵۱
په ادبیاتو کې د نوبل جایزه "کازو ایشیگورو" واخیسته ۲۵۲
د "شعرستان" اثر مخکتنه وشوه ۲۵۳
"له امو تر اباسینه یوه لاره، یو فکر" په نوم علمي غونډه جوړه شوه ۲۵۳
په میدان وردگو کې یو لرغونی اثر وموندل شو ۲۵۴
په امریکا کې د افغانستان سفارت د مولانا بلخي یادغونډه وکړه................................. ۲۵۴
د "اسلامي فرهنگ په پراختیا کې د تصوف ونډه" نړیوال سیمینار جوړ شو ۲۵۵
په کابل کې وتلي لیکوال سعدالله جان برق ته د درناوي غونډه وشوه ۲۵۶
"خوشال بابا فکري بهیر" دوهمه سلیزه بشپړه کړه ۲۵۷
د استاد سعدالدین شپون یادغونډه جوړه شوه ۲۵۷
شاه محمود حصین وفات شو ۲۵۸
د چین نړیوال تلویزیون د پښتو خپرونو پرانیسته وشوه ۲۵۹
په پکتیا کې "جاسوس" ډرامه ننداريې ته وړاندې شوه.. ۲۵۹
پوهاند سیال کاکړ ته د سید جمال الدین افغان دولتي نښان ورکړل شو ۲۶۰
"ادب" مجله بیا چاپېږي... ۲۶۱
د "اوښکې او هیلې" شعري ټولگې مخکتنه وشوه... ۲۶۱
تازه چاپ شوي پښتو آثار.. ۲۶۲

د ۱۳۹۶هـ. ش کال د لړم (عقرب) میاشت

د "جرس" مجلې دوهم نشراتي پړاو پیل شو.. ۲۶۳
د "وستل" مجله له چاپه راووتله.. ۲۶۳
"د پښتونخوا د شعر هارو بهار" بیا چاپېږي ۲۶۳
د خیرالبیان بشپړ متن چاپېږي ۲۶۴
د خوشحال شاعري انگریزي ته ژباړل کېږي ۲۶۴
په سوېلي پښتونخوا کې مېرمن ادبي بهیر جوړ شو ۲۶۵
مشرانو جرگې د استاد ازمون هڅې وستایلې.. ۲۶۵
هاله؛ د ژورنالیزم او ژباړې ځلانده ستوری ۲۶۶
د "حدیقة الحقیقة" شرحې مخکتنه وشوه ۲۶۷
د ملنگ جان د شپېتم تلین یادغونډه جوړه شوه.. ۲۶۸

د پښتو اتڼي سندرغاړی شرفیار منګل ومړ ۲۶۹
څېړنپوه نصرالله ناصر د علومو اکاډمي د بشري علومو مرستیال شو ۲۶۹
د هنري او فرهنګي سیالیو ګټونکو ته جایزې ورکړی شوې ۲۷۰
د احمد علي کهزاد په اړه علمي – څېړنیز سیمینار جوړ شو ۲۷۱
پښتو نوي چاپ شوي آثار ۲۷۳

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د لیندۍ (قوس) میاشت

په مصر کې د افغانستان سفارت کابو سل کتابونه چاپ کړي ۲۷۴
شاعر او لیکوال عبدالرؤف قتیل خوږیانی پور پرې کړ.. ۲۷۴
د نبتر ادبي ګلبڼ مشاعره جوړه شوه.. ۲۷۵
د افغانستان – هند ګډه فرهنګي اونۍ ترسره شوه.. ۲۷۵
شاعر او لیکوال ریاض تسنیم په حق ورسېد ۲۷۷
"د افغان کلمې د ریښې موندل او په افغانستان کې د هغې په کار وړل" ۲۷۹
پنځه مستند فلمونه ننداري ته وړاندې شول ۲۷۹
د هنر ورځ په هنري جشنوارې سره ونمانځل شوه ۲۸۰
شاعر او لیکوال عبدالواحد قلندر مړ شو.. ۲۸۰
شاعر فرید باراني له دې نړۍ وکوچېد ۲۸۱
په لغمان کې د «خوشال بابا فکري بهیر» پرانیستل شو... ۲۸۱
د اسلام اباد په پوهنتون کې افغان محصلینو ادبي دستوره جوړه کړه.................................. ۲۸۲
د هنر او فرهنګ اجرایي کمېټې کار پیل کړ ۲۸۲
په بلخ کې پښتو ژبې ته د آثارو د ژباړې لړۍ پیل شوه ۲۸۳
تازه خپاره شوي کتابونه ۲۸۴

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د مرغومي (جدي) میاشت

په هېواد کې د پښتو ژبې او ادبیاتو لومړنۍ د دوکتورا دفاع ترسره شوه ۲۸۵
د کابل پوهنتون د پښتو ادبیاتو لومړني ډاکټر ویاړ غونډه...۲۸۶
د بدخشان پوهنتون لپاره پښتو کتابتون جوړ شو...۲۸۶
په زابل کې د یووالي لپاره مشاعره جوړه شوه ۲۸۶
روسی پښتو پوه مړ شو ۲۸۷
د صدیق پسرلي د څلورم تلین یادغونډې جوړ شوې ۲۸۹
د شاعر او لیکوال فرید باراني یادغونده.. ۲۸۹
په لومړي ځل مسلکي ژباړونکي فارغ شول ۲۹۰
د خدایي خدمتګار فخر افغان پاچا خان دېرشم تلین ۲۹۰
پښتو نوي چاپ شوي آثار ۲۹۱

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) میاشت

د ازادۍ راډیویي مجله ۲۹۲
د شپې په چوپتیا کې غزل بڼ ۲۹۲
د شاعر او لیکوال زین العابدین پردېس د مړینې اوه دېرشم تلین ۲۹۳
استرالیا کې د شعر او هنر غونډه او د مولانا د مثنوي د ژباړې مخکتنه وشوه ۲۹۴
د ډاکټر سلمی شاهین په ویاړ سیمینار جوړ شو ۲۹۵
له اردو ژبې څخه دري ته د اقبال د کلیاتو د ژباړې مخکتنه وشوه ۲۹۵
د سارک جایزه لیکوال او شاعر نجیب منلي ته ورکړل شوه ۲۹٦
د ماشوم د ادبیاتو د ملي ټولنې د اجرائیه شورا رئیس وټاکل شو................................ ۲۹۷
د "نرگس گل" کلنۍ مشاعره جوړه شوه ۲۹۸
په پکتیا کې د نښتر گل مشاعره جوړه شوه.. ۲۹۸
"د ویاړ څلي" چاپ شو ۲۹۹

د ۱۳۹٦هـ. ش کال د کب (حوت) میاشت

د بایزید روښان د خیرالبیان بشپړ متن چاپ شو... ۳۰۰
نامتو لیکوال او ادبپوه بختانی خدمتگار وفات شو ۳۰۰
د استاد بختاني پر مړینې د ولسمشر اشرف غني د خواخوږۍ پیغام ۳۰۱
پوهاند یون په پښتو ادبیاتو کې د دوکتورا له ډیزرټېشن دفاع وکړه ۳۰۲
استاد ښکلي په پښتو ادبیاتو کې د دوکتورا له ډیزرټېشن دفاع وکړه ۳۰۲
د پوهاند جاوید د زوکړې د ۹۰یمې کالیزې نمانځغونډه ۳۰۳
کابل کې د "کېږدۍ" عنعنوي مشاعره ترسره شوه ۳۰۴
د "دیوید جونز" تاریخي ناول او د "اشر" لنډو کیسو ټولگې مخکتنه وشوه...................... ۳۰۴
شړشم گل مشاعره جوړه شوه ۳۰۵
د نومیالي لیکوال سرمحقق دوست شینواري پنځه ویشتم تلین................................ ۳۰٦
د پوهنوال ازمون د دوکتورا په ویاړ غونډه جوړه شوه ۳۰۷
تازه چاپ شوي آثار ۳۰۸

۱۳۹۷ هـ. ش (حمل - حوت)

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د وري (حمل) میاشت

څېړنپوه غلام فاروق مهرزاد وفات شو.. ۳۱۰
"سمسور لغمان" دودیزه پسرلنۍ مشاعره ترسره شوه ۳۱۰
د استاد اجمل ښکلي د دوکتورا اخیستنې ویاړغونډه جوړه شوه................................ ۳۱۱
د نارنج گل کلنۍ دودیزه مشاعره ترسره شوه ۳۱۱
د استاد بختاني یاد غونډه جوړه شوه.. ۳۱۲

افغان کلتوري ټولنې پسرلنۍ مشاعره وکړه ۳۱۳
"په پښتو ادب کې د ډرامې تاریخي بهیر څېړنه" ۳۱۳
د انارګل دوديزه مشاعره ونمانځل شوه ۳۱۴
«ژبه او ژباړه» علمي سیمینار ترسره شو ۳۱۴
استاد جاج پښتونزوی وفات شو ۳۱۵
په آنلاین ډول د پکتیا او د لوګر د ځوانانو مشاعره ترسره شوه ۳۱۵
په زابل کې د بادام ګل دودیزه مشاعره ترسره شوه ۳۱۶
تخار کې په لومړي ځل د پښتنو شاعرانو تذکره چاپ شوه ۳۱۷
ریدي ګل مشاعره ترسره شوه ۳۱۷
"ناوړه دودونه او د اصلاح لارې چارې" سیمینار جوړ شو ۳۱۸
چنار کلنۍ دودیزه مشاعره جوړه شوه ۳۱۸
پوهاند رازقي نړیوال وستایل شو.. ۳۱۹
د هلمند سیند دودیزه مشاعره جوړه شوه ۳۲۰
پښتو تازه چاپ شوي آثار.. ۳۲۰

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د غويي (ثور) میاشت

د تصوف او ادبیاتو په اړه د افغان او ایراني پوهانو ګډ علمي- فرهنګي سیمینار ترسره شو....... ۳۲۱
د ۱۳۹۷ کال د "زري کرکې" د جایزو ګټونکي اعلان شول ۳۲۲
په کندوز کې د رحمان بابا ۲۶۹م تلین ۳۲۲
د اسحاق ننګیال او رزاق فاني ګډه یادغونډه جوړه شوه ۳۲۳
د شمال دودیزه کلنۍ مشاعره جوړه شوه ۳۲۵
د «ارزګان غږ» کلنۍ مشاعره جوړه شوه ۳۲۵
پروفیسور فرمان الدین بخشالي وفات شو ۳۲۶
په غزني کې د الو ګل ادبي جشنواره جوړه شوه ۳۲۶
د سوله مل د درېیو کتابونو مخکتنه وشوه ۳۲۷
"د اندو اروپایي ژبو نَسبي څېړنه" پروژه دفاع شوه ۳۲۸
د رحمان بابا دودیزه پسرلنۍ مشاعره ترسره شوه ۳۲۹
"د کونړ سیند" کلنۍ مشاعره وشوه ۳۲۹
د منې ګل اوولسمه دودیزه مشاعره ترسره شوه.. ۳۳۰
تازه چاپ شوي پښتو آثار.. ۳۳۱

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د جوزا (غبرګولي) میاشت

"د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو خطي نسخو تحلیلي څېړنه" ۳۳۲
د پښتو ورځ ونمانځل شوه.. ۳۳۲

"د پښه یانو د ځینو ولسي ادبیاتو تحلیلي څېړنه" ۳۳۳
"ادبکده" خپله شپږمه غونډه جوړه کړه ۳۳۳
پروفیسر داور خان داود په حق ورسېد ۳۳۳
شاعر عبدالحی فاضل وفات شو ۳۳۴

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د چنګاښ (سرطان) میاشت

په لوګر کې د "امن" مشاعره جوړه شوه ۳۳۵
د فرید الله نوري د فرهنګي کړنو لومړۍ لسیزه ونمانځل شوه ۳۳۵
د پښتو ژباړې د سمون په اړه غونډه وشوه ۳۳۶
په پښتونخوا کې د پښتو لهجو په اړه ورکشاپ جوړ شو ۳۳۷
"په منظوم ادب کې توارد" ۳۳۷
«د پښتو او اسیتي ژبو د فونولوژیکي اړیکو څېړنه» او «د پښتني قبایلي...» پروژې دفاع شوې .. ۳۳۸
"وټه پوري یا دېګاني ژبه" کنفرانس ترسره شو ۳۳۸
د شاعر عبدالحی فاضل په ویر غونډه جوړه شوه ۳۳۹
څېړنوال عبدالظاهر شکېب د دوکتورا ډیزرټېشن دفاع کړ ۳۳۹
"بدخشان د فرهنګ او تاریخ په بهیر کې" سیمینار ترسره شو ۳۴۰
د پښتو نوي چاپ شوي آثار ۳۴۲

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د زمري (اسد) میاشت

"خوشحال خټک او تاریخ لیکنه" ۳۴۳
د محمد آصف صمیم ویاړغونډه جوړه شوه ۳۴۳
د ماشوم او نوي ځوان د ناول لومړنۍ ادبي جشنواره ۳۴۴
د پوهاند خویشکي په ویاړ غونډه جوړه شوه ۳۴۵
باړه ګلۍ کې «د پښتو ژبې پرمختګ لارې چارې» نړیوال کنفرانس جوړ شو ۳۴۵
په هرات کې د "ګړدود پوهنه" اثر مخکتنه وشوه ۳۴۷
په قاهرې کې د سید جمال الدین افغان مجسمه کېښودل شوه ۳۴۸
د پوهاند قویم په ویاړ غونډه جوړه شوه ۳۴۸
پښتو تازه چاپ شوي آثار ۳۴۹

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د وږي (سنبلې) میاشت

د مولانا بلخي د زوکړې ۸۳۵مه کالیزه (علمي – څېړنیز سیمینار) ۳۵۰
په پکتیکا کې د سلیمان غره مشاعره جوړه شوه ۳۵۱
په بلجیم کې د خپلواکۍ د ورځې په ویاړ مشاعره جوړه شوه ۳۵۲
په اروپا کې د مېرمن کلتوري ټولنې بهیر د جوړېدو مقدماتي غونډه ۳۵۳
د استاد شپون د لومړي تلین په مناسبت غونډه وشوه ۳۵۳

پښتو لنډۍ او فیمینیزم ۳۵۴
د شپون یاد.. ۳۵۵
"په کلاسیکه دوره کې د پښتو ادبي مکتبونو د تاریخي بهیر پرمختیایي څېړنه" ۳۵۶
د خوشحال خان خټک د دیوان د خپل لاس لیکلې نسخه چاپ شوه ۳۵۷
د هند په جواهر لال نهرو پوهنتون کې د پښتو ماستري پیل شوه ۳۵۸
د علومو اکاډمۍ له خوا د ګواري ژبې رسمي معیاري الفباء جوړه شوه ۳۵۹
په پکتیا کې د نښتر دودیزه مشاعره ترسره شوه ۳۵۹
"د کونډې زوی سریال ته لنډه تحلیلي کتنه" ۳۶۰
په هند کې د سارک کلتوري فسټیوال...۳۶۰
د داستاني ادبیاتو د لیکوال احمدي په ویاړ غونډه جوړه شوه ۳۶۱
څېړنوال دوکتور شکیب د علومو اکاډمي سرپرست رئیس وټاکل شو...............................۳۶۲
د پښتو ژبې نامتو شاعر اقبال جان په حق ورسېد ۳۶۳
د محمد اکبر کرګر داستاني کلیات چاپ شو ۳۶۴

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د لړم (عقرب) میاشت

"د محمد صدیق پسرلي ژوند او د آثارو تحلیلي څېړنه"..۳۶۵
د هنر او فرهنګ د ودې اجرایوي کمېټې ناسته وکړه..۳۶۵
دوه لیکوال او شاعران (ګلستانی او عسکر) وستایل شول ۳۶۶
د پښتونخوا ۱۳ حقدار لیکوال او فرهنګیان وستایل شول ۳۶۶
افغان فرهنګیان د ستر خوشحال په کور کې ۳۶۸
"د افغانستان انځور د علامه محمد اقبال لاهوري په افکارو کې" ۳۶۹
د «باد او بڼکه» او «نه هېرېږي، نه به هېر شي» آثارو مخکتنه وشوه......................... ۳۷۰
"په پښتني فولکلور کې چیستانونه او د هغو د ټولنیز او ښوونیز ارزښت تحلیلي څېړنه" ۳۷۱
"پر پښتو ژبه او ادب د معلوماتو ټکنالوجۍ اغېزې"... ۳۷۱
"په پښتو منظوم ولسي ادب کې چاربیته او د هغې د شکل او مضمون تحلیلي څېړنه".......... ۳۷۱
شاعر او ژباړن مواج په حق ورسېد... ۳۷۲
په ننګرهار پوهنتون کې د چینایي ژبې زده کړې کورس پرانیستل شو ۳۷۲

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د لیندۍ (قوس) میاشت

د سراج الاخبار د لومړي کال پښتو شوی متن چاپ شو ۳۷۴
"ویاړلي" تذکره چاپ شوه ۳۷۵
"افغان لیکوال" په رحمان مېنه کې ځانګه پرانیستله.. ۳۷۵
څېړندوی منګل او پوهنیار رودوال د دوکتورا یزرتېشنونه دفاع کړل ۳۷۶
د مېرمن شاه ګل د شعري ټولګې مخکتنه وشوه..۳۷۶

شاعر او لیکوال عمردراز مروت وفات شو.. ۳۷۷
"د ادبي میراثونو ساتنه" ۳۷۸
د پوهاند بهاءالدین مجروح د زوکړې ۹۰یمه کالیزه ونمانځل شوه............................ ۳۷۹
د رڼا کلنۍ مشاعره ترسره شوه ۳۸۰
د عبدالاحد منګل د دوکتورا په ویاړ غونډه جوړه شوه.. ۳۸۲
"د لنډې کیسې د کرکټر څرنګوالی" ۳۸۳
«د "ماته سپېږ" ناول ته لنډه تحلیلي کتنه» ۳۸۳
"خان اکاډمي" په پښتو ژبه تدریس پیل کړی دی.. ۳۸۴

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د مرغومي (جدي) میاشت

د پښتو "ډاکټرانو" ویاړ غونډه جوړه شوه ۳۸۵
"د سولې په زمزمو کې" مشاعره ترسره شوه ۳۸۶
" د دري کلمې لغوي څېړنه".. ۳۸۷
د "ادبي شننې" ادبي ژورنال مخکتنه ۳۸۷
د سراج الاخبار د پښتو ژباړې په ویاړ غونډه ۳۸۸
په ننګرهار پوهنتون کې د سولې مشاعره ترسره شوه ۳۸۹
د پوهاند حبیب الله تږي ژوند او آثارو ته لنډه کتنه... ۳۹۰
شاعر یونس قیاسي وفات شو ۳۹۰
د ماشوم ادبیاتو بنسټ لومړنۍ مشورتي غونډه وکړه.. ۳۹۱
پروفیسر ډاکټر اقبال نسیم خټک خپل روح حق ته وسپاره ۳۹۳
"د کاکړ تاریخ بنسټ" پرانیستل شو.. ۳۹۴
په پښتو ژبه لومړۍ ساینسي مجله له چاپه راووتله.. ۳۹۶
د "اخ چې لنډې فاصلې وای!" اثر مخکتنه ۳۹۶
د استاد پسرلي د پنځم تلین په مناسبت سیمینار جوړ شو..................................... ۳۹۷
"مېرمن حمیده او د هغې د اشعارو تحلیلي څېړنه"... ۳۹۸
په استرالیا کې د (اخ! چې لنډې فاصلې وای) اثر مخکتنه وشوه ۳۹۹
د قتیل خوږیاڼي د لومړي تلین یادغونډه جوړه شوه ۳۹۹
علامه رشاد خپروندویه ټولنې دوه مهم کتابونه خپاره کړل ۴۰۰

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د سلواغې (دلوې) میاشت

"وږمه" مجله تر څلوېښت کلن ځنډ وروسته بیا چاپ شوه...................................... ۴۰۱
ولسمشر غني: حکومت فرهنګي ودې ته ځانګړې پاملرنه لري او پانګونه پرې کوي ۴۰۱
د "ویاړلي" لس ټوکیز اثر مخکتنه وشوه ۴۰۳
د نرګس ګل مشاعره جوړه شوه ۴۰۴

د ولسي شاعر گلکاریوال ژوند او اشعارو ته لنډه تحلیلي کتنه.. ۴۰۵
"په لره پښتونخوا کې پښتو لنډه کیسه" ۴۰۶
د "مفکر او نوښتگر الفت" په نوم ډیزرټېشن دفاع شو.. ۴۰۷
"د اتڼ، نکلونو او تاریخي نارو توپیرونه او ورته والی" ۴۰۸
«د مولوي شېرگل ژوند، آثار او د آثارو تحلیل» ۴۰۸
د سید بهاء الدین مجروح د فکر غځونې ته باید کار وشي ۴۰۹
د بلخ د پښتنو لیکوالو او شاعرانو تذکرې په دوو ټوکونو کې چاپ شوې ۴۱۰
پوهاند زیار د افغانستان په علومو اکاډمي کې کار پیل کړ ۴۱۱
"د مړه خره لیکونه" پښتو ته وژباړل شو ۴۱۳

د ۱۳۹۷هـ. ش کال د کب (حوت) میاشت

د ادبي آریانا دایرة المعارف د لیکلو چارې پیل شوې ۴۱۴
د خوشحال بابا د ۳۳۰م تلین په مناسبت د ده د خپل لاس لیکلي دیوان مخکتنه ۴۱۴
د مورنۍ ژبې د نړیوالې ورځې په مناسبت د افغان کلتوري ټولنو گډې جرگې او ژبژغورنې ملي غورځنگ پرېکړه لیک... ۴۱۶
د افغانستان او ترکمنستان ترمنځ د علمي همکاریو تفاهملیک لاسلیک شو.......................... ۴۱۸
په کندوز کې د مورنۍ ژبې ورځ ونمانځل شوه ۴۱۹
په پکتیا کې د منظور په ویاړ د غزل ماښام جوړ شو ۴۲۰
دیدن ادبي بهیر غونډې پیل کړې... ۴۲۰
د "خدایي خدمتگار یو ستراتېژیک غوراوی" اثر مخکتنه ۴۲۱
پېښور کې د مورنۍ ژبې د نړیوالې ورځې په پار غونډه او مشاعره ۴۲۳
په مملې باغ کې په لومړي ځل د نرگس گل مشاعره.. ۴۲۴
د امنیتي ځواکونو د ملي ورځې په ویاړ مشاعره وشوه... ۴۲۴
د زین العابدین پردېس د ۳۸م تلین غونډه جوړه شوه ۴۲۵
زرین انځور د ولسمشر فرهنگي سلاکار وټاکل شو.. ۴۲۵
"معیاري ژبه او رسنۍ" ۴۲۶
شاعر زرین پرېشان ومړ ۴۲۶

یادونه

ادبي او فرهنګي پېښې هم د ژوند د اجتماعي او سياسي پېښو ترڅنګ، د ژوند يوه مهمه برخه ده، ځکه ادب او فرهنګ د ژوند ښکلاييزه برخه ده او ذوقونه خړوبوي، له همدې امله ډېر مينه وال او علاقمندان لري او کله چې دا پېښې د رپوټ په بڼه قلمبندي شي او تاريخي څېره يې خوندي شي، نو بيا د ادب او فرهنګ د تاريخ په ليکلو کې ښه ګټه ترې اخيستل کېدای شي او د يوه هېواد د ملي هويت د ادب او فرهنګ تذکره ترې جوړېږي.

ستاسو په لاس کې کتاب د هغو ادبي او فرهنګي خبري پېښو بهير دی چې د ۱۳۹۲ کال له لیندۍ نه د ۱۳۹۷ کال د کب تر پايه پېښې شوې او تر کومه ځايه چې ليکوال پرې خبر شوی او لاس يې ور رسېدلی، هغه يې قلمبند کړي او د "زېري" د جريدې له لارې يې لوستونکي ته د زېري په توګه وړاندې کړې دي.

اوس به ډېرو ته دا پېښې عادي ښکاري، خو کله چې د ادبي او فرهنګي پېښو د تاريخ ليکلو اړتيا پېښېږي، نو بيا هغه وخت همدا واړه – واړه معلومات د مينه والو لويه اړتيا ترسره کوي او د تاريخ په بهير کې لوی – لوی څپرکي ترې جوړېږي.

زه د ښاغلي څېړنوال محمد آصف احمدزي دا لوی زيار ستايم او د معاصر ادب او فرهنګ په بهير کې يې يو بنيادي خدمت ګڼم! مبارکي ورکوم او په قلم يې برکت! دعا ورته کوم!

په درنښت

څېړنوال حبيب الله رفيع

د افغانستان د علومو اکاډمۍ سلاکار

۱۳۹۸/۱۱/۲۷

د فرهنګي – ادبي کرونولوژي اړتیا

د کرونولوژي د کلمې په اړه قاموسونو کښلي چې دا له دوو کلمو جوړه ده چې لومړی کرونو (Chrono) د وخت او زمان مختاړی (prefix) دی او لوژي (logy) د پوهې په معنا ده[۱]. دغه راز ویل شوي چې Chronology د یوناني کلمې له χρόνος خرونوس/وخت او لوګوس/پوهې څخه اخیستل شوې کلمه ده[۲]. البته په پښتو کې د دې کلمې معادل «پېښلیک» دی.

د زمانبندۍ په بڼه د اطلاعاتو ډلبندي کول یا د زماني د حوادثو د پېښېدو د ترتیب په اساس (Cahronolical) د اطلاعاتو طبقه بندي کول د کرونولوژي علم دی. هغه کتابونه، منابع او آثار چې په دې شېوې لیکل کېږي، د علاقمندانو او څېړونکو لپاره ډېرې مناسبې سرچینې دي، ځکه هغوی کولای شي په دقت او سرعت سره د یوه هېواد د سیاست، اقتصاد، فرهنګ، هنر او ټولنې له تاریخ سره بلد شي. دغه ډول منابع د تیت و پرک موضوعاتو د زېرمه کولو لپاره مهم آرشیفونه دي. ځینې په دې باور دي چې پېښلیکونه کاروونکو ته دا امکان برابروي چې په کم وخت کې تېرو وختونو ته زماني سفر ولري. په تاریخ کې د پېښو له دقیقې زمانې څخه بشپړه خبرتیا ډېر اهمیت لري، ځکه یو محقق په زیاترو مواردو کې پر موضوع پوهېدو سره پېښې شرحه او تفسیرولی شي، د علت او معلول ترمنځ رابطه کشفولی او هغو پوښتنو ته چې په ذهن کې یې لري، مناسب ځواب پیدا کولی شي[۳].

کرونولوژي په ساده الفاظو کې د نېټو په ترتیب د پېښو د لیکلو پوهې ته ویل کېږي.

د کرونولوژي په باب تر پورته لنډو توضیحاتو وروسته، اوس راګرځم د دې پېښلیک په اړه وضاحت ته.

---

[1] https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/chrono

[2] https://ar.wikipedia.org/wiki/

[۳]حسن فراهاني، https://www.aftabir.com/articles/view/science_education/education/c3c1254927463_krvnvlvzhy_p1.php، د خپرېدو نېټه: د میزان ۱۵مه ۱۳۸۸، د مراجعې نېټه: د سرطان ۳۱مه ۱۳۹۸هـ ش.

دا چې کرونولوژي تر ډېره تاريخي مسايلو ته راجع ده، اما اوس چې علوم پراخه شوي او هر علم بيا ځانګړې څانګې لري، نو کېدای شي پر تاريخي مسايلو سربېره د سياسي، اقتصادي، ټولنيزو، کلتوري او ادبي پېښو کرونولوژي هم ترتيب او دغه ډول پېښې د زمان په نظر کې نيولو سره قلمبندي او خوندي شي.

دا چې زما مسلک ادبيات دي، نو ځکه ما ته د فرهنګي- ادبي پېښليک د ليکلو ضرورت ډېر زيات محسوس شو، که مبالغه ونه شي، موږ هره ورځ د يوې کلتوري او ادبي واقعې شاهدان يو چې د هغو را يوځای کول، اوسني او راتلونکي نسل ته يې لېږد نه يوازې بې ګټې نه دی، بلکې يوه مهمه اړتيا ده.

په دې سره به د همدې مودې د فرهنګ او ادب په اړه عمومي جاج اخيستل شوی وي، د فرهنګي چاپېريال حالت به معلوم شوی وي، د ادب تاريخ لپاره به مواد چمتو شوي وي، ادبي تذکرو ته به دقيق او کره معلومات زېرمه شوي وي او ادبي نقد ته به زمينه مساعده شوې وي چې په دغې زماني مقطع کې د فرهنګ او ادبياتو څرنګوالی او صورت حال، په دغه ډول دی چې بيا به وربانديې قضاوت وشي.

هغه مهال (د ۱۳۹۲هـ ش کال د عقرب ۲۷مه) چې د افغانستان د علومو اکاډمي د ژبو او ادبياتو مرکز د خپرنيز ارګان «زېري» جريدې د مسئول مدير په توګه وټاکل شوم، نو په دې لټه کې شوم چې د دې تاريخي خپرونې چې په ۱۳۱٦هـ ش کې تأسيس شوې، په بڼې او منځپانګه کې تر خپلې وسې بدلون راولم، هماغه و چې د نورو چارو ترڅنګ مې په ذهن کې د روانو ورځنيو فرهنګي- ادبي چارو خپرولو ته پام شو چې په هره ګڼه کې د هماغه وخت او زمانې دغه ډول پېښې د يوه ځانګړي کالم له لارې خپرې کړم. پيل مو د ۱۳۹۲هـ ش د قوس له مياشتې وکړ او تر دې وروسته په هره شماره کې دغه فرهنګي- ادبي خبرونه خپرېدل چې د لوستونکو له تاوده هرکلي سره مخامخ شول. دغې لړۍ تراوسه پورې (دلو، ۱۳۹۸هـ ش) چې زه د دې خپرونې مسئوليت اوس نه لرم، دوام کړی او که ژوند او انرژي راسره ملتيا وکړه، دوام به ورکوم.

يو وخت څو تنو ښاغلو استادانو راته ووېل چې دغه په هرې ګڼې کې خپرېدونکې فرهنګي- ادبي پېښې راټولې او د يوه ځانګړي اثر په توګه يې په کرونولوژيکه بڼه چاپ کړم. همدغه پيشنهاد او ټولنې ته د دې علمي، فرهنګي او ادبي فعاليتونو د تقديمولو اړتيا ته په کتلو سره مې دغه مواد را جمع کړل او دا دی اوس يې ستاسو مخې ته ږدم.

په دې کرونولوژي کې د پورته يادې شوې نېټې (قوس، ۱۳۹۲) څخه راپدېخوا د ۱۳۹۷هـ ش کال تر پايه پورې مواد راغونډ شوي دي، البته د دې پېښليک پنځه کاله يې د ۱۳۹۷هـ ش

کال په قوس میاشت کې پوره کېدل، خو د دې لپاره چې دا لړۍ د کلونو په اساس ترتیب شوې وي، نو لازمه مې وبلله چې د دې کال (۱۳۹۷هـ ش) تر پایه دغه پېښې په کې شاملې کړم؛ مطلب دا چې، دغه څه باندې پنځه کلن پېښلیک دی چې د لومړۍ سلسلې په توګه یې تاسو لوستونکي یاست.

په دې پېښلیک کې هم علمي- تحقیقي سیمینارونه او کنفرانسونه، هم مشاعرې، ادبي محفلونه او فستیوالونه، هم نمانځغونډې او یادغونډې، هم د فرهنګیانو، لیکوالو او شاعرانو کارنامې او هم یې د وفات نېټې، د تازه چاپ شویو آثارو او هم یې د چاپېدو په مناسبت غونډې او د مخکتنو بهیر، د نویو راڅلېدونکو پښتو خپرونو زېږی، فرهنګي جوایز، د ادبي بهیرونو او ټولنو د پیلېدو او فعالیتونو، د علمي- تحقیقي پروژو او د دوکتورا له ډیزرټېشنونو څخه د دفاع ګانو ګزارشونه، د مستندو فلمونو نندارې ته وړاندې کېدل، علمي سفرونه، په سیمه ییزه او نړیواله کچه پښتو ته ترسره شوي خدمتونه او بالاخره د فرهنګ او ادب مسیر او لوری خوندي شوی دی.

له دې ټولو څخه زموږ د فرهنګ، ادب او خاصتاً د پښتو ژبې او ادب د بهیر جاج اخیستل کېږي او ترې معلومېږي چې که خدای کول، همدغه بهیر همداسې تاند روان و اوسي، زموږ ژبه او ادب به یو مهال له سیالانو سره سیالي وکولای شي. دغې برخې ته زموږ پوهان، څېړونکي، فرهنګیال، ادیبان او شاعران متوجه دي او غواړي چې د فرهنګ او ادب ځولۍ لا پسې ډکه کړي.

البته د هرې پېښې انځور هم چې ترلاسه کړی مې دی، ورسره راوړل شوی دی. د دې اثر د چاپ پرمهال را سره هیله دا وه چې که د عکسونو په خاطر دغه اثر رنګه چاپ شي، نو به یې ګټه لا زیاته او ښې مستندې شي، ځکه کله کله یو روښانه تصویر تر لیکلو او ویناوو ډېر څه لیدونکي ته ورکولای شي، خو د امکاناتو نه موجودیت له امله مې دغه هیله ترسره نه شوه.

بله دا چې، د دغه پېښلیک د پېښو په ترتیبولو کې هیڅ ډول شخصي تمایلات او ملاحظات په پام کې نه دي نیول شوي، پېښې یواځې د نېټو پر اساس ترتیب شوي چې د میاشتې په پیل کې چې کوم فعالیت ترسره شوی، هغه په لومړیو کې او رپسې نور فعالیتونه په تاریخ وار ډول راوړل شوي دي.

دا چې ما څنګه دغو معلوماتو او پېښو ته لاسرسی موندلی دی؟ په ځواب کې یې ویلای شم چې:

لومړنی منبع په خپله زما مشاهدات دي چې یوې علمي، تحقیقي او ادبي ناسته کې مې

ګډون کړی، نو په اړه مې يې قلم خوځولی دی؛ دوهم دا چې، زه له دغسې يوه بهير څخه خبر شوی يم، خو په خپله مې په کې حضور نه دی لرلی، بيا مې د همدې جريان يو ګډونوال پوښتلی او هغه يې په اړه په خورا مهربانۍ معلومات راکړي دي؛ دريم دا چې، له مختلفو وېبپاڼو او خاصتاً فيسبوک پاڼو څخه مې دغه ډول مواد ترلاسه کړي دي؛ بله دا چې، زه زياتره په رسنيو کې د فرهنګي- ادبي خپرونو تعقيبوونکی يم، خاصتاً د ازادۍ راډيو د «راډيويي مجلې»، د بي بي سي تلويزيون «هنري شېبې» او.... چې له همدغو برنامو مې هم استفاده کړې ده.

په دې پېښليک کې د کلونو، مياشتو او بيا د ورځو د کرونولوژي په اساس تر ډېره په افغانستان کې دننه فرهنګي-ادبي مسايل شامل دي، اما کله کله چې د پښتونخوا، ګاونډيو هېوادونو، اروپايي هېوادونو او د نړۍ په کچه چې فرهنګ او ادب او خاصتاً پښتو ژبې او ادب ته کار شوی، هلته هم سر ورښکاره شوی او د دې کرونولوژي يوه برخه ګرځېدلې ده.

زه دلته خپل عجز او ناتواني ګرانو لوستونکو او د پوهې، فرهنګ او ادب لارويانو او مينه والو ته وړاندې کوم او هغه دا چې زه يو شخص يم، نورې علمي او کاري بوختياوې هم لرم، نو که له ما څخه د کومې علمي- څېړنيزې، فرهنګي او ادبي غونډې او ناستې او يا هم د کوم فرهنګپال او ادبپال په باب جوړ شوي محفل او د هغه قدردانۍ يا ستاينې يا کوم بل ډول فرهنګي- ادبي پېښې د تاريخ حافظې ته سپارل پاتې شوې وي، نو په خپلې بزرګوارۍ دې راته بخښنه کوي، ځکه دا يو ستر کار دی او موږ د ادب او فرهنګ بېلابېلې حوزې لرو، په مختلفو ځايونو کې فرهنګ، ادب او ژبې ته کار کېږي او د دې ټولو ثبتول د يوه دولتي يا نادولتي بنسټ کار دی، نو ما په يواځې ځان ښايي ځينو نورو پېښو ته لاسرسی نه وي موندلی.

بله د تأسف خبره دا ده چې کاشکې مې دغې موضوع ته لا له وړاندې پام شوی وای، ترڅو مې تردې مخکې کلونو او لسيزو پېښې ثبت کړې وای او يو وخت چې مې له خپل قدرمن استاد څېړنپوه زلمي هېوادمل سره د دې کرونولوژي د چاپ خبره مطرح کړه، نو د دې کار د ستاينې ترڅنګ يې را ته سپارښتنه وکړه چې که وکولای شم، تردې مخکې کلونو (۱۳۸۰- ۱۳۹۲هـ ش) فرهنګي- ادبي پېښې هم ثبت کړم، نو خورا يو ګټور او ستر کار به مې کړی وي؛ خو افسوس چې د استاد دغه سپارښتنه مې په عمل کې پلې نه شوای کړی.

دا چې دا کار، په دې برخه کې زما لومړنۍ تجربه ده، نو په لومړي سر کې مې د پېښو د سرچينو يادولو ته ډېر پام نه و، خو وروسته مې د هرې پېښې د منبع او مأخذ يادونه کړې، هغه مې مستندې را اخيستې، له دې امله د پوره باور وړ دي او په دې توګه مې د نورو دوستانو حق ادا کړی دی. البته چې که په لومړيو کې رانه پاتې وي، زما تقصير يې وبولئ.

بله دا چې، د دې پېښلیک ځینې واقعات چې ما را اخیستي، زیاتره یې یو شمېر نورو ښاغلو لیکلي، خپاره کړي یې دي او ما بیا را اخیستې ده، زه ځان د هغوی پوروړی بولم چې که هغوی هر یو په دې اړه لاس په کار شوی نه وای، نو زما کار به نیمګړی و.

په پای کې لازمه بولم چې له څېړنوال محمد نبي صلاحي څخه د زړه له کومې مننه وکړم چې د دې کرونولوژي د لړۍ د دوام ساتلو لپاره یې تل هڅولی یم او د ۱۳۹٤هـ ش کال له اواخرو راپدېخوا چې د زېري جریدې مسئول مدیر دی، د دې پېښلیک په اړه یې لازمې مشورې راکړې او اړینې سپارښتنې یې راته کړې دي؛ دغه راز د څېړندوی رحیم الله حریفال کور دې هم ودان وي چې دغه اثر یې ایډیټ کړ.

نور مو سر نه خوږوم. هیله ده د ادبیاتو د یوه ادنی شاګرد په توګه مې فرهنګ او ادب او په ځانګړې توګه پښتو ژبې ته څه ناڅه خدمت کړی وي او که ستاسو دعا وي او زما صحت راته اجازه راکوله، نو یو وخت به مو د دې لړۍ پر نورو مجموعو هم سترګې خوږې شي. دا تاسې او دا هم د تېرو پنځو کلونو فرهنګي- ادبي حالات.

په فرهنګي مینه

څېړنوال محمد اصف احمدزی

د افغانستان د علومو اکاډمي، کابل

د ۱۳۹۸هـ ش کال د زمري لومړۍ نېټه